

Familjen Gilbertsson driver Stjernsunds Gård som ligger vackert belägen på en udde i Vättern. Man odlar både konventionellt och ekologiskt där höstraps och frövall är viktiga inslag. Stjernsund är ett expansivt företag med många ben att stå på och tydliga visioner för framtiden där långsiktighet och entreprenörskap tydligt lyser genom.

Text & foto: Erik Moll, SFO

Frövall och höstraps lyser på Stjernsund

I rapshavet.

Christoffer
Gilbertsson i
höstrapsfält på
Stjernsund

Stjersund ligger vid Vätterns allra nordligaste spets och sedan 1994 drivs den av familjen Gilbertsson. Pappa Mikael och frun Inga-Lill, sonen Christoffer och dottern Isabell sköter tillsammans med flertalet anställda de praktiska sysslorna. I sann familjeanda hjälps familjen åt med alla sysslor.

Ett robust företag med många ben i myllan

När man kommer till Stjersund förstår man direkt att det är ett företag i ständig utveckling. Verksamhetsgrenarna är många med bland annat jord och skog, uthyrning av bostäder, köttproduktion, ägg och växtodling. Äggproduktionen omfattar 100 000 djur i konventionell produktion medan 18 000 djur drivs i EU-ekologisk produktion. Dessutom finns det på gården en butik där familjen bland annat säljer egenproducerade produkter som kött och ägg.

Växtodlingen och ledaren bakom

Christoffer har huvudansvaret för den konventionella växtodlingen. Med utbildning på Vreta Klosters driftledarkurs och dessförinnan arbete i Kanada och på några svenska gårdar (bland annat Slätte Gård i Västergötland) kände han sig redo att ta sig an utmaningarna i familjeföretaget. Sedan drygt ett år är Christoffer förtroendevald i styrelsen för Örebro läns Fröodlingsförening. Ett uppdrag han tycker är inspirerande och vill kunna lägga mer tid på framöver.

– Ett mål är att vi ska organisera fler aktiviteter framöver för våra medlemmar, berättar Christoffer.

Jordbruket på Stjersund består av cirka 1200 hektar jordbruksmark fördelat på ca hälften ekologiskt och konventionellt odlat – in alles på 4 gårdar. De gårdar som familjen äger och driver förutom Stjersund är Hammars Gård, Bro Gård och Mörby Gård. Mörby Gård vid Odensbacken är det senaste tillskottet och är den mark som ligger längst bort från Stjersund. Gården köptes 2017 och strax därefter bosatte sig Christoffer på Mörby.

På frågan varför inriktningen är ekologisk på en så pass stor del av arealen och därmed även av omsättningen är Christoffer snabb med att svara:

– Vår grundsyn är att vi ska göra det vi tjänar mest pengar på, som det ser ut nu är valet enkelt. Vi upplever också att det är lättare att nischa sig till exempel genom vår gårdsbutik och sälja direkt via konsument med vår produktionsinriktning.

Visst driver man även konventionell produktion, men intentionen är att merparten av marken ska brukas ekologiskt.

Växtföljden – långsiktighet och uthållighet

På Stjersund försöker man vara noga med växtföljden, att inte återkomma med samma gröda för tätt, men även att eftersträva så goda förfrukter som möjligt.

– I den konventionella odlingen är det enklast. Här kan vi lite lättare än i det ekologiska anpassa med de verktyg som finns tillgängliga i form av växtskydd och mineralgödsel, berättar Christoffer.

Man tillämpar här en fri växtföljd med en bas i form av höstraps – höstvetete – havre – höstvetete. Jordbearbetningen är till största delen traditionell med plöj-

Stjersunds Gård

Grundades 1637 av Johan Gabrielsson Oxenstierna. Fram till idag har gården skiftat ägare ett flertal gånger. Två av de mer kända ägarna är Karl XIV Johan och Oscar I. 1988 kom Mikael Gilbertsson till Stjersund och köpte senare gården 1994. Dagens byggnader på gården har i stor omfattning tillkommit efter 1994.

Verksamhetsgrenarna i dag: växtodling, skog, uthyrning av bostäder, köttproduktion, ägg och gårdsbutik.

Jordbruket på Stjersund består av cirka 1 200 hektar jordbruksmark fördelat på hälften ekologiskt och konventionellt odlat – in alles på 4 gårdar.

Konventionell växtföljd: Fri växtföljd med bas i form av höstraps – höstvetete – havre – höstvetete. Jordbearbetningen är till största delen traditionell med plöjning som grundstrategi.

Ekologisk växtföljd: Tar hänsyn till naturen och inte minst regelverket. Basen är: vall (frö- eller grovfodervall) – höstraps – höstvetete – havre – ärter – korn med insädd.

ning som grundstrategi.

– I den ekologiska växtföljden får vi rätta oss efter naturen mer och inte minst regelverket, konstaterar Christoffer med glimten i ögat.

Normalt sett ser växtföljden i den ekologiska odlingen ut enligt följande: vall (frö- eller grovfodervall) – höstraps – höstvetete – havre – ärter – korn med insädd.

Christoffer menar att jordbearbetning och etablering är relativt enkla. Med få undantag stubbearbetas och plöjs all mark före sädd. Gåsfotskär används såväl på stubbkultivator som efterföljande harv för att bekämpa rotogräs. Sädd sker med en Överum Combi Jet med frösålåda. Totalt ogräsharvar man 2–4 gånger varav oftast en blindharvning före sädd.

Höstrapsen är motorn i växtodlingen

Basen i ekoväxtföljen är helt klart höstrapsen som man eftersträvar att återkomma med vart sjätte år.

– Rapsen är den gröda som vi lägger mest krut på och planerar noggrant inför etablering, betonar Christoffer.

Anledningarna är flera. Det är en cash

Framtidsvisioner

- Trimma och utveckla det befintliga och förbättra verksamheten ytterligare står högst på agendan när familjen Gilbertsson berättar om sina visioner för framtiden. Det innefattar bland annat att höja markstatus: pH, växtnäring, dränering, mullhalt etc.
- Integrera samgrödor i växtodlingen, d.v.s. odling av gräs, klöver etc. mellan stråsådesraderna. Syftena är flera: kvävefixering, mullhaltsuppyggnad men kanske allra mest ogräskonkurrens.
- Utöka bevattningsmöjligheterna. Av de cirka 1 200 hektaren åkermark kan idag cirka 400 hektar bevattnas, men ett klart mål är att utöka anläggningen. 2018 noterade man dubbel skörd med 2–3 bevattningar i spannmål, men även mer normala år utan extremtorka är bevattning mycket intressant menar Mikael.
- Växa organiskt över tiden.

crop, fantastisk förfrukt och även förförfrukt. Men inte att förringa är rapsens viktiga roll som proteinkälla i hönsfodret.

Christoffer bedömer att den ekologiska höstrapsen avkastar 15–20 procent lägre än den konventionella. Inga större problem har uppstått i odlingen, några av de bidragande faktorerna är säkert tillgången på naturgödsel och det gynnsamma klimatet intill Vättern. Sjön är dessutom en viktig tillgång för bevattning av grödorna. På gården kan cirka 400 hektar bevattnas vilket ger ett positivt tillskott till skörden nästan alla år.

Etableringen är viktig

Enskilt viktigaste faktorn för etablering av höstraps är att ha rätt förfrukt. Här är vallen ypperlig konstaterar Christoffer och Mikael samstämmigt. Vallen ger fin struktur och lågt ogrästryck samt god tid till att jordbearbeta och så rapsen i tid. Normalt sett tar man enbart en förstaskörd på vallen och bryter den därefter med 2–3 gånger stubbearbetning i form av kultivator med gåsfötter. Hönsködsel tillförs strax före första bearbetningen. Syftet med stubbearbetningen är att få en kraftfull inblandning av stallgödsel och vallstubben och samtidigt bekämpa rotogräs.

Strax före sådd plöjs fältet och därefter skapas en såbädd för efterföljande sådd.

Gott om Vätternvatten. Vättern, viktig tillgång för gården i form av bevattningsvatten. Målet är att utöka bevattningskapaciteten.

Målet är att rapsen etableras så tidigt på hösten att den blir kraftig och kan överleva vintern fulltankad med kväve från hönsködsel. Chansen ökar då även att grödan snabbt kan starta på våren och växa förbi det kritiska knoppstadiet och på så vis undvika rapsbaggeskador.

Frövallar viktiga i ekologisk odling

Vallen har en central roll i ekoväxtföljen på Stjersund. Ganska naturligt blir det djuren som dikterar mängden och därigenom arealen vall som behövs till grovfoder. Utöver grovfodervall odlas även timotejfrövall som håller sin position av flera anledningar. Den ger ett bättre täckningsbidrag än veteodling och lika betydelsefull är återväxten på hösten som skördas som grovfoder.

– Istället för att lägga timvis av arbete på putsning och ”kasta” återväxten kan vi skörda den och sätta ett pris på den. Ett stort plus för fröodlingen, inte minst med 2018 i bagaget, konstaterar Christoffer förnöjsamt.

Normalt sett etableras timotej i korn. Man tillämpar bredsådd eftersom det

skapar bäst förutsättningar för konkurrens mot ogräsen. Precis som till höstrapsen tillförs hönsködsel före sådd för att trygga den viktiga näringstillförseln under hösten.

– Vi radhackar faktiskt inte utan lyckas ändå hålla ogräsen i schack. En till två putsningar brukar det däremot alltid bli, berättar Christoffer.

Inför fröskördeåret gödslas vallen tidigt med hönsködsel, gärna före ett våregn, och myllas med tung vält. Timotej är den frögröda som fungerar bäst på gården. Man odlade tidigare ängssvingel, men upplever att timotej fungerar bättre.

– Intresse finns för att odla mer frö, troligtvis kommer vi att öka arealerna, berättar Mikael och Christoffer.

Fördelarna är som sagt ett bättre täckningsbidrag än höstvede, men även vallens fina effekter i form av bättre struktur och höjning av mullhalten – vilket är önskvärt på en betydande del av Stjersunds areal. Den möjligtvis enda nackdelen, menar duon, får tillskrivas att personalstyrkan är på semester när det är dags för fröskörd. ●

Köp på gården. Gårdsbutik där familjen bland annat säljer egenproducerade produkter som kött och ägg.